

Екологія	Беркут	28	Вип. 1-2	2019	44 - 49
----------	--------	----	----------	------	---------

КУЛИК-СОРОКА (*HAEMATOPUS OSTRALEGUS*) У РІВНЕНСЬКІЙ ОБЛАСТІ

О.В. Добринський

Західноукраїнське орнітологічне товариство; вул. Кутузова, 23, м. Сарни, 34500, Рівненська обл., Україна
West-Ukrainian Ornithological Society; Kutuzov str., 23, Sarny, 34500, Rivne region, Ukraine
✉ birdslifeua@gmail.com

Oystercatcher (*Haematopus ostralegus*) in Rivne region (West Ukraine). - O.V. Dobrynskyi. - *Berkut*. 28 (1-2). 2019. - We summarised results of own research in 2009–2019 and literature data. For the first time a pair of Oystercatchers was observed in the region in 1997. First confirmed breeding was registered on the river Sluch in Sarny district in 2009. Since that time we discovered 22 nesting localities on the rivers Sluch and Horyn. We suppose Oystercatchers expanded from the territory of Belarus. In total, 42 nests were found and 105 eggs were measured. Since 2017, 22 birds were marked by colour rings. We estimated the actual number of the species in Rivne region in 20–25 breeding pairs. Results of ringing showed that Oystercatchers flew for wintering to North Sea and coasts of Atlantic Ocean. A bird was found breeding on the Vistula river in Poland. Majority of Oystercatchers in Rivne region nested on sandy spits (78.1% of nests). Full clutches had on average 2.92 ± 0.77 eggs (range: 2–4; n = 36). Chicks hatched only from 33.3% of egg. [Ukrainian].

Key words: distribution, number, nesting, clutch, migrations, ringing, breeding success.

Узагальнені результати власних досліджень у 2009–2019 рр. та літературні дані. Вперше гніздування кулика-сороки в Рівненській області зареєстроване на р. Случ у Сарненському районі у 2009 р. З того часу виявлені 22 гніздових локалітети на річках Случ і Горинь. Знайдено 42 гнізда, проміряно 105 яєць, із 2017 р. закріплено кольоровими кільцями 22 птахи. Сучасна чисельність кулика-сороки в області оцінюється у 20–25 пар. Кільцювання показало, що на зимівлю птахи відлітають до Північного моря та берегів Атлантичного океану. Закріплені кулики-сороки виявлені на гніздуванні в Польщі на р. Вісла.

Ключові слова: поширення, чисельність, гніздування, кладка, міграції, кільцювання, успішність розмноження.

Стаття є підсумком десятилітнього дослідження поширення та екології кулика-сороки (*Haematopus ostralegus*) на території Рівненщини. В основу її покладені дані, зібрані автором у 2009–2019 рр.

Матеріал і методика

Для вивчення поширення кулика-сороки на території Рівненської області, починаючи з гніздового сезону 2009 р. і до вересня 2019 р., проводили щорічні обстеження місць можливого гніздування, зокрема русло р. Случ від с. Губків Березнівського району до місця впадання в р. Горинь, а також русло р. Горинь від с. Базальтове Костопільського району до державного кордону з Республікою Білорусь. Локально були обстежені русла Стиру та Прип'яті. Також відвідували всі великі озера та риборозплідні стави півночі Рівненщини. Відомі місця гніздування протягом одного гніздового сезону оглядали декілька разів. На кожне відоме гніздо заводили спеціальну картку, в яку вносили дані щодо термінів та місця гніздування, успішності гніздування, а також усі морфометричні проміри гнізда та яєць.

Кільцювання птахів здійснювали металевими та кольоровими кільцями. Була використана наступна схема для мічення кольоровими кільцями, зареєстрована в міжнародного координатора: права цівка – металеве кільце в поєднанні з пластиковим кільцем жовтого кольору; ліва цівка – оранжеве пластикове кільце з буквенно-цифровим кодом чорного кольору (A1, A2 ... AA, AC...). Всього на території Рівненської області кольоровими кільцями було помічено 22 птахи.

Картування розміщення гнізд проводилося з допомогою GPS пристрою Garmin Etrex 20 з точністю позиціонування до 3 м. Для промірів використовували штангенциркуль Wiha DialMax з точністю вимірювання

до 0,01 мм. Для визначення маси яєць – ваги з точністю зважування 0,1 г. Всі отримані картографічні дані обробляли в програмі QGIS.

Були опрацьовані літературні дані щодо знахідок птахів даного виду на території Західної України, а також півдня Білорусі.

Спостереження за прильотом та відльотом куликів-сорок не були регулярними. Вони проводились у вільні від основної роботи дні та не охоплювали всі території, а лише 2–3 гніздові локалітети біля м. Сарни.

Результати та обговорення

Аналіз літературних даних

На початку ХХ ст. на території України кулик-сорока гніздився по берегах Чорного та Азовського морів, по р. Дніпро від гирла і до р. Прип'ять, по р. Десна до м. Чернігів (Шарлемань, 1938).

Для території Західної України інформації про спостереження кулика-сороки в літературних джерелах дуже мало. Ф.Й. Страутман (1963) вказує, що він інколи спостерігався на осінньому прольоті та наводить місця здобуття музейних екземплярів у Тернопільській та Львівській областях у ХІХ ст. Тільки з 1990-х рр. ці птахи починають реєструватися регулярно. 21.05.1992 р. на р. Дністер нижче с. Заліски Жидачівського району Львівської області зустріли 1 особину (Навроцький, Бокотей, 1994). На даний час для території Львівської області цей вид вважається рідкісним залітним (Башта та ін., 2013). У сусідніх Житомирській та Хмельницькій областях ситуація подібна, кулик-сорока спостерігався там тільки на прольоті (Новак, 1999; Стадниченко та ін., 2003; Гриб, 2017). Для Волинської області в Червоній книзі України стоять дві точки, позначені як місця гніздування (Гавриць, 2009), хоча аналіз літературних даних дає підстави

вважати, що це лише пункти зустрічі птахів у гніздовий період. Самих гнізд чи фактів, котрі б підтверджували гніздування, виявлено не було (Химин, 2004).

В.О. Новак та О.В. Савчук (1992) припускали наявність кулика-сороки на Рівненщині у зв'язку з поширенням його на прикордонних територіях Республіки Білорусь, проте за час їх досліджень на теренах області він так і не був виявлений. Перша достовірна знахідка виду датована лише 1997 р., коли спостерігали пару птахів в околицях с. Смородськ Дубровицького району (Давиденко та ін., 1998). Вже через декілька років кулика-сороку знайшли значно південніше від місця першої зустрічі. За даними М. Набухотного (особ. повід.), в серпні 2004 р. та весною 2005 р. спостерігали пару птахів за 1 км на схід від с. Люхча Сарненського району (в автора збереглося фото птахів).

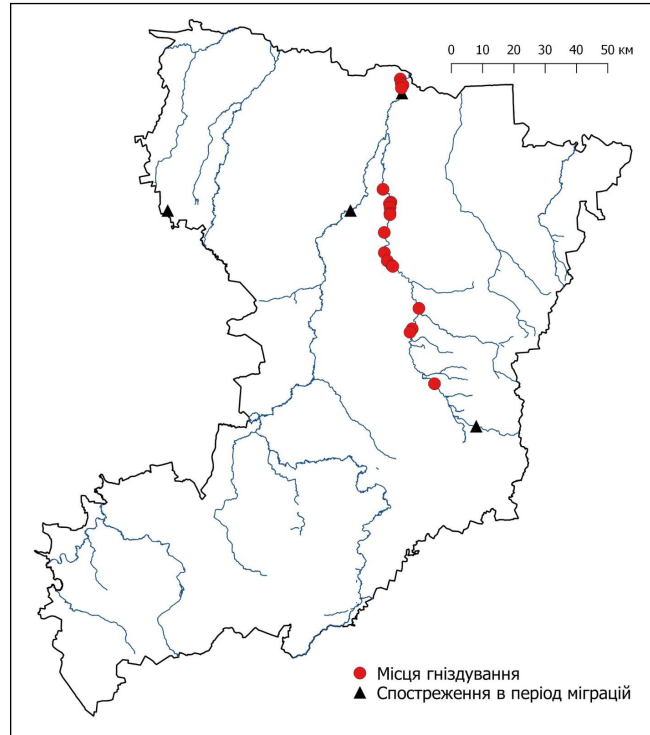
Перше успішне гніздування кулика-сороки на Рівненщині було виявлене 17.05.2009 р. на березі р. Случ на південь від с. Стрільськ Сарненського району (Гнатина та ін., 2010). Із 2010 р. розпочалися більш масштабні обстеження придатних для гніздування територій. Вже для того року припускали наявність 5 гніздових пар між селами Стрільськ та Любиковичі (Журавчак, Добринський, 2011), що й було підтверджено при наших подальших дослідженнях.

Поширення та чисельність

За нашими припущеннями, що потребують більш детального вивчення, кулик-сорока на територію Рівненської області поширився з Республіки Білорусь, де він з'явився на гніздуванні у 1970-ті рр. (Долбик, Дорофеев, 1978). Туди, у свою чергу, цей вид потрапив з української території по руслу Дніпра. Причиною розселення стало затоплення гніздових ділянок на Дніпрі при побудові ГЕС у середині ХХ ст. та втрата основних місць гніздування (Кистяковский, Мельничук, 1982). Це змусило птахів змінювати звичні місця гніздування та шукати нові вгору по руслу Дніпра (Грищенко и др., 2012). На Прип'яті кулик-сорока в основному поширений у середній та нижній течії, де більше піщаних мілин і кіс (Монгин и др., 1998). На даний час основна частина білоруської популяції мешкає на заплавах великих річок Полісся (Прип'ять та Дніпро) та їхніх приток (Горинь, Березина та Сож).

Ми припускаємо, що з часом вид поширився вгору по течії Прип'яті та почав гніздитися на берегах р. Горинь, а в подальшому перейшов на більш придатні місця гніздування на р. Случ.

Виявлених на території Рівненської області куликів-сорок можна віднести до підвиду *H. o. longipes*, оскільки саме ця форма поширена на півдні Білорусі вздовж річок Прип'ять, Дніпро, Березина та Сож (Гричик, 2004; Гомель и др., 2016). У таблиці 1 наведені проміри довжини дзьоба дорослих птахів, відловлених

Поширення кулика сороки в Рівненській області.
Distribution of the Oystercatcher in Rivne region.

на території Рівненської області. Вони відповідають параметрам, характерним для згаданого підвиду (Гричик, 2004).

Більшість гнізд кулика-сороки була знайдена нами на р. Случ, де, починаючи від с. Соснове Березнівського району до впадіння в Горинь, є велика кількість піщаних кіс та мілин. На відміну від неї, береги р. Горинь у середній течії урвисті та не мають мілин і піщаних кіс. У межах Рівненської області на р. Горинь кулик-сорока на гніздуванні поширений від с. Висоцьк до кордону з Республікою Білорусь, де наявні піщані коси, а це всього близько 8 км русла. Під час міграцій спостерігали цих птахів і в середній течії р. Горинь – поблизу с. Ремчиці Сарненського району. Найпівденнішою точкою спостере-

Таблиця 1

Проміри дзьоба дорослих куликів-сорок, що гніздилися в Рівненській області (мм)
Measurements of bill of adult Oystercatchers nested in Rivne region (mm)

Номер кольорового кільця	Довжина дзьоба до ніздрі	Довжина дзьоба до оперення лоба	Довжина дзьоба до черепа	Стать
A3	64,0	82,9	85,2	♀
A5	59,6	75,5	79,5	?
A9	62,8	78,8	87,7	?
AE	63,1	77,8	85,6	?
AN	66,5	85,3	93,6	?
AM	60,2	78,1	86,0	?
AK	58,3	76,7	86,8	?
AL	64,4	82,1	91,5	?
C5	60,5	78,8	89,1	?

Фото 1. Гніздо кулика-сороки на залізобетонній конструкції зруйнованого мосту. 12.05.2019 р., с. Стрільськ Сарненського району. Тут і далі фото автора.
Photo 1. A nest of the Oystercatcher on a ruinous bridge abutment.

ження кулика-сороки на р. Случ є с. Губків Березнівського району, де птаха, котрий летів у південному напрямку, бачили 20.08.2017 р. Цікавим є спостереження 28.04.2018 р. птаха на ставах поблизу с. Березина Володимирецького району. Він, очевидно, мігрував та зупинився там тимчасово, оскільки пізніше його вже не бачили.

Протягом 2009–2019 рр. на Рівненщині вдалося виявити наступні гніздові території кулика-сороки (рис.).

Дубровицький район: поблизу с. Смородськ у різні роки нараховувалося 3–4 гніздові пари; поблизу с. Бережки – 1 гніздова пара.

Сарненський район: довкола с. Стрільськ гніздиться щонайменше 4 пари; по 1 парі гніздилися поблизу сіл Любиковичі й Тинне, а також біля м. Сарни; поблизу с. Немовичі в різні роки до гніздування приступали від 1 до 3 пар птахів.

Березнівський район: між селами Богуші та Тишиця в різні роки знаходили 1–2 гнізда; 1 пара гніздилася поблизу с. Хотинь.

Фото 2. Гніздо кулика-сороки на пасовищі. 1.05.2016 р., с. Богуші Березнівського району.
Photo 2. A nest of the Oystercatcher on a pasture.

На даний час чисельність кулика-сороки на території Рівненської області можна оцінити у 20–25 пар. Поширений він у трьох згаданих районах. Є тенденція до зростання чисельності та розселення на територію Житомирської області по руслу р. Случ. Цьому сприяє обміління річок через посуху останніх років. Завдяки зменшенню рівня води з'являються все більші ділянки мілководдя, де кулик-сорока може успішно здобувати основний вид корму – двостулкових моллюсків.

Місця гніздування

За нашими спостереженнями, у кулика-сороки добре виражений гніздовий консерватизм. Птахи повертаються на те саме місце й роблять гніздо в деяких випадках за кілька метрів від тієї точки, де було минулорічне. Пара, що повертається із зимівлі, відразу займає свою гніздову територію та охороняє її від конкурентів. Найближча відстань між гніздами, що розмішувалися неподалік одне від одного, складає 360 м. Птахи, що гніздяться на піщаній косі, не допускають на неї для гніздування інших куликів-сорок, тому на одній косі селиться тільки одна пара. Гніздо сусідньої пари спостерігали не ближче, ніж сусідня коса.

Всі відомі нам місця гніздування на території Рівненської області можна розділити на 4 категорії за місцем розміщення гнізда. Це піщані коси, пасовищні луки, орні поля та конструкції, створені людьми. 78,1% гнізд знаходилися на косах, 14,6% – на полях, 4,9% – на бетонній конструкції мосту, 2,4% – на пасовищі (n = 41). Звертає на себе увагу те, що на Рівненщині значно більше куликів-сорок гніздиться у природних умовах, ніж на річках із зарегульованим стоком. Так, у Середньому Придніпров'ї лише 30,4% гнізд були знайдені на піщаних косах та островах і 40,6% на бетонних дамбах, хвилерізах, зруйнованих будівлях та опорах мостів (Грищенко и др., 2012).

Гнізда на піщаних косах розміщуються неподалік від основного русла річки, в межах від 5 до 25 м від краю води, хоча є й поодинокі винятки. Нами знайдені гнізда посеред луків за 50 м від стариці та серед зораного поля за 200 м до русла річки. Гніздування на ріллі відмічалось і в інших регіонах (Свиридова, Гринченко, 2012).

Фото 3. Гніздо кулика-сороки на річковій косі. 5.05.2018 р., с. Немовичі Сарненського району.
Photo 3. A nest of the Oystercatcher on a river spit.

Фото 4. Гніздо кулика-сороки серед дерев'яних колод. 12.05.2013 р., с. Стрільськ Сарненського району.
Photo 4. A nest of the Oystercatcher on a river spit.

Фото 5. Гніздо на піщаній косі серед розріджених заростей. 6.05.2018 р., с. Смородськ Дубровицького району.
Photo 5. A nest on a sandy spit among the sparse thickets.

10.06.2018 р. нами було виявлене гніздо на бетонній поперечній балці зруйнованого мосту через р. Случ на висоті 3,5 м. Гніздо розміщувалося на нанесеному на бетонну конструкцію піску (фото 1). Гніздо на пасовищі було в ямці серед трави (фото 2), воно зроблене зі стебел трави. Гнізда на піску були у вигляді ямок без вистилки, яйця відкладалися просто на пісок (фото 3). У гнізді, що розміщувалося на бетонній опорі, були наявні камінці. Скоріше всього, матеріал у гніздо потрапляє той, який є довкола гнізда, і птахи при насиджуванні яєць просто переміщують його до лотка.

У деяких випадках птахи влаштовували гнізда на піщаних косах поруч зі струхлими дерев'яними колодами невеликого розміру (фото 4). На нашу думку, такий спосіб їх розміщення є маскуванням, оскільки птаха, що насиджує кладку, не так помітно за колодою. Причому кулики так само переміщали частинки струхлого дерева до лотка. Зазвичай гнізда розміщуються на відстані від дерев та кущів, хоча іноді їх знаходили серед невеликих за розміром розріджених заростей (фото 5).

Сусідами по гніздуванню для кулика-сороки є такі види: перевізник (*Actitis hypoleucos*), малий (*Sterna albi-frons*) та річковий (*S. hirundo*) кричак, малий зуйок (*Charadrius dubius*), галстучник (*Ch. hiaticula*), чайка (*Vanellus vanellus*).

Кладка та пташенята

Кладки починають з'являтися через 3–4 тижні після прильоту куликів-сорок. Перші яйця у гніздах знайдені нами в такі дати: 2014 р. – 26.04; 2015 р. – 26.04; 2016 р. – 17.04; 2017 р. – 17.04; 2018 р. – 5.05; 2019 р. – 26.04.

Кількість яєць у повній кладці варіює від 2 до 4, хоча одного разу нами була знайдена повна кладка з одним яйцем. У процентному співвідношенні кількість яєць у повній кладці розподілилась так: 1 – 3,0%, 2 – 24,2%, 3 – 51,5%, 4 – 21,2%. Середній розмір кладки становить 2,92 ± 0,77 яйця (n = 36). У випадках, якщо яйця або пташенята з тих чи інших причин загинули, птахи приступають до повторної кладки протягом тижня. У 2019 р. через затоплення придатних для гніздування місць, жодна пара не приступила до повторного гніздування.

Розміри яєць наведені в таблиці 2. Вони такі ж, як і в інших частинах ареалу (Лысенко, 1988; Никифоров и др., 1989; Котюков и др., 1998; Динкевич и др., 2009; Грищенко и др., 2012).

У кінці травня починають з'являтися перші пташенята. Вони залишаються у гнізді 1–2 дні. Далі дорослі відводять пташенят недалеко від місця гніздування. При турбуванні людьми доросліші пташенята ховаються під невеликим кущем, у траву або просто лягають у ямку в піску. При втечі можуть плавати, а при небезпеці пірнають, успішно пропливаючи під водою по кілька метрів. Вже від середини червня можна спостерігати пташенят, котрі успішно літають. Так, 17.06.2018 р. зустріли виводок поблизу с. Хотин Березнівського району, в якому всі троє пташенят упевнено літали.

Успішність гніздування та загрози

Аналіз даних гніздових карток дав певне уявлення про фактори, котрі є загрозою для успішного гніздування кулика-сороки на території Рівненської області. Знищення кладок поблизу пасовищних лук пов'язане з випасанням худоби. На піщані коси приганяють худобу на водопій в обідню пору. На деяких косах за декілька років піщана частина заросла вербою, що унеможливило гніздування куликів на них. Такий випадок ми спостерігали поблизу с. Смородськ Дубровицького району, де піщана коса порівняно великих розмірів повністю заросла вербою за три роки спостережень. При гніздуванні на острівцях, до яких

Таблиця 2

Морфометричні параметри яєць кулика-сороки в Рівненській області (n = 105)
Parameters of eggs of the Oystercatcher in Rivne region (n = 105)

Параметр	M ± se	Lim
Довжина, мм	54,1 ± 1,8	48,2 – 58,4
Діаметр, мм	38,9 ± 1,1	35,4 – 41,1
Маса, г	42,2 ± 3,2	31,7 – 49,3

не мають доступу худоба та хижакі, успішність досягає великих показників.

Були зафіксовані випадки знищення гнізд під час весняних польових робіт, коли гнізда розміщувались на полі, де проводився механізований обробіток ґрунту (поле з кукурудзою поблизу с. Смородськ та картоплею поблизу с. Люхча). Також нами неодноразово спостерігалось турбування птахів на гніздах рибалками, котрі обирають для риболовлі місця на піщаних косах річок чи неподалік від них. 2019 р. виявився взагалі провальним у плані успішності – внаслідок великої повені були затоплені водою всі відомі нам кладки крім однієї, що розміщувалася на бетонній опорі. Але тут гніздування теж виявилось неуспішним з невідомої причини.

Всього за весь період спостережень нами було знайдено 42 гнізда (включно з повторними кладками), з яких пташенята вивелися тільки в 14 (33,3%). У всіх інших випадках (66,7%), гнізда були розорені чи загинули до стадії вилуплення. Не всі пташенята доживають до того часу, коли вони можуть самостійно літати. Так, у 2018 р. з 4 гнізд, які відстежувалися, до льотного стану дожили 7 пташенят із 9 (77,8%).

Міграції

Весною перші пари з'являються в кінці березня – на початку квітня. Ми спостерігали їх у такі дні: 2016 р. – 29.03, 2017 р. – 28.03, 2018 р. – 6.04, 2019 р. – 30.03. На місці гніздування з'являється відразу пара птахів. Міграційні зграї навесні автор жодного разу не спостерігав.

Можна з упевненістю сказати, що птахи, розмноження яких не було успішним, покидають місця гніздування раніше, ніж ті, що мають пташенят. Причому кулики, котрі вигодовували пташенят, ще деякий час трималися поблизу гніздових ділянок і остаточно покидали гніздові біотопи на початку серпня. Так, у 2018 р. на місцях гніздування 29.07 спостерігали тільки птахів із пташенятами, а там, де кладки з тих чи інших причин загинули, жодної пари не бачили. У 2018 р. птах, спроба гніздування якого виявилася неуспішною, вже на початку серпня був відмічений на Північному морі. У 2019 р. в усіх пар розмноження було неуспішним, і при перевірці відомих нам місць гніздування 2.08 жодного птаха там не спостерігали.

При відльоті траплялись зграї до 8 особин. Також бачили групи з двох пар, що мали неуспішну спробу гніздування. Птахи разом кочували по сусідніх з місцем свого гніздування косах.

Результати кільцювання

Кільцювання кулика-сороки на території Рівненської області почалося з 2009 р., коли були закілцьовані пташенята з першого знайденого на території Західної України гнізда (Гнатина та ін., 2010). Протягом декількох наступних років національними металевими кільцями помічено ще декілька виявлених пташенят. Кільцювання мало несистемний характер, однак принесло непогані успіхи. Двох птахів було виявлено в Польщі. Перший із них, закілцьований 21.05.2009 р. поблизу с. Стрільськ Сарненського району, відловлений 24.05.2018 р. між населеними пунктами Stezytsa та Prazmov на р. Вісла. Він

насиджував кладку з 3 яєць. Другий птах, закілцьований поблизу с. Немовичі Сарненського району, відловлений у віці 3 років 28.05.2018 р. також на р. Вісла поблизу населеного пункту Zdakow гміни Gawluszowice. У подальшому на одного з цих куликів польським колегою (Lukasz Bednarz) був одягнений GPS передавач, з допомогою якого у 2019 р. було визначене місце зимівлі даного птаха поблизу м. Касабланка в Марокко.

Із 2017 р. на Рівненщині розпочалося мічення куликів-сорок кольоровими кільцями. Кільцювали дорослих птахів, котрих вдалося відловити поблизу виявлених гнізд, та всіх знайдених у придатному для кільцювання віці пташенят. Всього за 2017–2019 рр. було зікільцьовано 11 дорослих птахів та 11 пташенят. У результаті ми точно можемо сказати, що майже всі дорослі птахи наступного року повертаються на те саме місце, де вони успішно вивели пташенят. Також завдяки міченню кольоровими кільцями встановлено, що птахи з пташенятами тримаються на місці гніздування ще протягом 2 місяців з часу їх вилуплення, а особини, розмноження яких було невдалим, покидають місця гніздування трохи раніше, але все одно досить довго тримаються на цих ділянках.

На час підготовки до друку статті отримано 4 повідомлення про знахідки птахів із кольоровими кільцями.

Птаха, закілцьованого нами у 2017 р., помітили 4.08.2018 р. на о. Трішен поблизу берегів Німеччини. Цей птах мав у травні 2018 р. невдалу спробу гніздування поблизу с. Стрільськ Сарненського району і пролетів від місця гніздування 1245 км.

З 21.09 по 2.10.2018 р. кулика, закілцьованого біля м. Сарни, спостерігали поблизу м. Коксдорп на о. Тексел у Нідерландах. Птах із кольоровим кільцем привернув увагу спостерігача (Laurens van Kooten), бо харчувався в місцях, де інші кулики-сороки цього ніколи не робили.

7.04.2019 р. отримане повідомлення про зустріч птаха, котрий був закілцьований пташеням поблизу с. Немовичі Сарненського району. Його спостерігали протягом кількох днів підряд на південно-західному березі о-ва Амеланд у Нідерландах.

1.05.2020 р. надійшло повідомлення про спостереження самки кулика-сороки з кольоровим кільцем поблизу населеного пункту Stare Kaliszany гміни Józefów nad Wisłą Любельського воєводства. Її було закілцьовано пташеням 7.06.2017 р. поблизу м. Сарни. Стаття удалося визначити завдяки спостереженню момента копуляції.

Висновки

1. На територію Рівненської області кулики-сороки поширилися з Республіки Білорусь по руслу р. Горинь. В області розселення відбувалося з півночі на південь по руслу р. Случ. Поки що це єдиний район гніздування виду на заході України.

2. На даний час у Рівненській області чисельність кулика-сороки можна оцінити у 20–25 гніздових пар.

3. Завдяки кільцюванню встановлено, що кулики-сороки з Рівненщини восени мігрують до Північного моря та берегів Атлантичного океану. Деякі з них, закілцьовані пташенятами, виявлені на гніздуванні на Віслі в Польщі.

4. Неприятливими факторами для даного виду є зростання піщаних кіс, турбування людьми у гніздовий період, витоштування гнізд на косах свійськими тваринами, сільськогосподарські роботи на полях, де гніздяться птахи, та підняття рівня води у період гніздування.

5. Фактором, що сприяє поширенню кулика-сороки, є обміління річок та відкритість для доступу мілин, де він може успішно здобувати основний вид корму – двошлушкових моллюсків.

Подяки

Висловлюємо щиро подяку М. Франчуку, М. Набухотному, Р. Журавчаку за участь у дослідженнях, а також П. Пінчуку та Ю. Струсу за надану методичну допомогу в роботі над статтею.

ЛІТЕРАТУРА

- Башта А.-Т.В., Канарський Ю.В., Козловський М.П. та ін. (2013): Рідкісні та зникаючі види тварин Львівської області. Львів: Ліга-Прес. 1-224.
- Гаврись Г.Г. (2009): Кулик-сорока. - Червона книга України. Тваринний світ. К.: Глобалконсалтинг. 451.
- Гнатина О.С., Сенік М.А., Журавчак Р.О. (2010): Перша реєстрація успішного гніздування кулика-сороки, *Haematopus ostralegus* (Haematropodidae, Charadriiformes), на заході України. - Вестн. зоол. 44 (2): 182.
- Гомель К.В., Хейдерова Е.Э., Никифоров М.Е. (2016): Анализ внутренней структуры кулика-сороки на основании молекулярно-генетических данных и пути его расселения на территории Беларуси. - Вестн. Нац. Акад. наук Беларуси. Сер. Біял. наук. 3: 23-28.
- Гриб О.В. (2017): Спостереження рідкісних та маловивчених видів птахів у Житомирській та Хмельницькій областях у 2009–2017 рр. - Беркут. 26 (2): 83-89.
- Гричик В.В. (2004): Географическая изменчивость птиц Беларуси (таксономический анализ). Минск. 1-127.
- Грищенко В.Н., Гаврилюк М.Н., Атамась Н.С. (2012): Кулик-сорока (*Haematopus ostralegus*) в Среднем Приднепровье. - Беркут. 21 (1-2): 82-92.
- Давиденко І.В., Земляньких І.І., Полуда А.М. (1998): Рідкісні види птахів межиріччя Горині та Ствиги. - Мат-ли ІІІ конфер. молодих орнітологів України. Чернівці. 40-43.
- Динкевич М.А., Мнащеканов Р.А., Короткий Т.В. (2009): Гнездовая биология кулика-сороки в Краснодарском крае. - Кулики Северной Евразии: экология, миграции и охрана. Ростов-на-Дону: Изд-во ЮНЦ РАН. 55-57.
- Долбик М.С., Дорофеев А.М. (1978): Редкие и исчезающие птицы Белоруссии. Минск: Ураджай. 1-199.
- Журавчак Р.О., Добринський О.В. (2011): Рідкісні та малочисельні птахи Рівненської області. - Troglodytes. 2: 46-51.
- Кістяківський О.Б. (1957): Фауна України. Т. 4. Птахи. К.: АН УРСР. 1-432.
- Кистяковский А.Б., Мельничук В.А. (1982): Изменения в орнитофауне района Киева за последние десятилетия. - Вестн. зоол. 1: 3-9.
- Котюков Ю.В., Иванчев В.П., Приклонский С.Г., Нумеров А.Д., Онуфрени А.С. (1998): Кулик-сорока в среднем течении р. Оки. - Редкие виды птиц Черноземного центра России. М. 223-226.
- Лысенко В.И. (1988): Кулик-сорока. - Колониальные гидрофильные птицы юга Украины. К.: Наукова думка. 101-102.
- Монгин Э.А., Никифоров М.Е., Пинчук П.В. (1998): Распределение и численность куликов прибрежных местообитаний в Беларуси. - Гнездящиеся кулики Восточной Европы – 2000. М. 1: 97-102.
- Навроцький Р.Ю., Бокотей М.А. (1994): Спостереження кулика-сороки у Львівській області. - Беркут. 3 (1): 19.
- Никифоров М.Е., Яминский Б.В., Шкляр Л.П. (1989): Птицы Белоруссии. Справочник-определитель гнезд и яиц. Минск: Вышэйшая школа. 1-479.
- Новак В.О. (1999): Кулики Хмельницької області. - Беркут. 8 (2): 137-140.
- Новак В.О., Савчук О.В. (1992): Птахи Рівненської області. Рівне. 1-36.
- Свиридова Т.В., Гринченко О.С. (2012): Гнездование кулика-сороки в сельскохозяйственных угодьях северо-востока Московской области. - Бюл. МОИП. Отд. биол. 117 (6): 21-24.
- Стадниченко А.П., Вискушенко А.П., Гарбар О.В. та ін. (2003): Рідкісні і зникаючі види тварин Житомирщини. Житомир: Волинь. 1-176.
- Страутман Ф.И. (1963): Птицы западных областей УССР. Львов: ЛГУ. 1: 1-200.
- Химин М.В. (2004): Сучасний стан сивкоподібних Charadriiformes Волинського Полісся. - Природа Західного Полісся та прилеглих територій. Луцьк: Вежа. 171-182.
- Шарлемань М.В. (1938): Птахи УРСР. К.: АН УРСР. 1-129.